

Ruta literària pel centre de Castelló

Recull de textos

1. Plaça de l'Ajuntament; "El campanar", Bernat Artola i Tomàs¹

<p>El campanar de la Vila és fadrí de veritat. Té la consciència tranquil·la i el cervell destarifat,</p> <p>perquè diu que l'experiència de la vida li ha mostrat que la millor conveniència és... viure sense veïnat!</p> <p>Quin motiló el campanar de Castelló!</p> <p>Conten i diuen les xiques que està tocat del bolet perquè ni pobres ni riques li donen calor ni fred.</p> <p>Ell ho sap i no protesta perquè malícia, pel dret, que volen fer-li la festa i a eixes festes no està fet.</p>	<p>Massa que ho sap que sempre té pardals al cap!</p> <p>Té la mare i les germanes que el comboien de fadrí; té l'església i les campanes que festejen son destí.</p> <p>I a sos peus la xerradisa del mercat en remolí que puja la paret llisa per un sisó de sagí.</p> <p>Quin Patxorrut! Tan ben plantat i tan sabut!</p> <p>Sols de vegades s'acalora i trau la veu de capiscol pagant al poble la penyora enfororida del seu vol.</p>	<p>Votiva i lírica "gaiata" sense mineta ni farol, quan ve la festa s'arrevata i s'avorreix de viure sol.</p> <p>Quin pensament, enamorar l'Ajuntament!</p> <p>Com una fita ciutadana ple de serena joventut el campanar guaita la Plana somniant camins de plenitud.</p> <p>I a son batall inapel·lable pel goig i el plany de tots mogut, bronz la campana venerable pel Cel pairal i conegut.</p> <p>Tot és camí... I el Poble, baix, com un cofí!</p>
--	--	---

Vicent Andrés Estellés, *Mural del País Valencià*

<p>M'agradaria escriure lentament un coral, de vegades el veig com una catedral, suaument emergeix entre camps i collites. Un muntó de silenci. La nissaga dels mites. El coral de la pàtria. De vegades la pàtria té el volum del coral, i la pena i l'alçària [...]</p> <p>Escriuria l'enorme mural de Castelló. L'alegria del blat que ens arriba als genolls. [...]</p>	<p>Escriuria una llarga epístola a Porcar. La pols d'un humilíssim migdia suburbà. [...]</p> <p>Escriuria l'enorme mural del veïnat. Els fills d'aram, la roba estesa als terrats. L'alegria dels nins en sortir de l'escola. I la fonamental ombra noble d'Artola. [...]</p> <p>Ací toque els origens. Ací toque l'argila. Ací toque la crosta de la paraula viva.</p>
--	---

2. El Casino de Castelló. Josep Pla, *Viatge a Lisboa*

“A Castelló hi ha un impressionant casino –a dues passes del cafè on ens aturarem. Hí anarem. El meu providencial conegut en coneix els topants. Ens l'ensenya i en subratlla el més important. És un sumptuós establiment, accentuadament provincial –cosa que no em desagrada- i una mica ombradiu –per dins, s'entén. És aquest edifici el que féu dir, anys enrera, que Castelló és un casino rodejat de cases... El meu conegut fa constar que, si bé Castelló és una ciutat en què el nombre d'obres arquitectòniques i d'elements artístics és notòriament reduït, l'afirmació és exagerada. Castelló és una capital de província de molt bon veure, discreta i modesta, sense pretensions, amable. És una ciutat moderna, que en aquests últims anys ha crescut molt, totalment desproveïda de pintoresc, d'una vida perfectament normal. És una ciutat d'origen agrari o pagès, sobre la qual s'ha empeltat una ciutat de mercat, que al mateix temps és una capital provincial.[...]

Al pont d'Amposta m'he demanat moltes vegades: “¿Per què una part d'aquesta aigua, que d'aquí a un moment es perdrà en el mar, no es projecta sobre les terres de Castelló de la Plana? ¿Per què una altra part d'aquesta aigua no es decanta sobre les terres de Tarragona i sobre Barcelona, que té una aigua infecta? [...]

La tertúlia de Castelló m'agradà, però arribà un moment –és clar- que també s'acabà. S'acabà, més que per l'hora, perquè la saturació de pessimisme arribà a un extrem que només era possible de sortir-ne anant-se'n a dormir. És el

¹ Textos extrets del llibre de Lluís Meseguer *Castelló literari* (2003).

que férem després d'haver-nos cordialment acomiadat. Dormírem en un hotel modern i ben posat –una mica massa enravenat.”

3. Carrer Enmig; Manuel Vicent, *Contra Paradís*, 1993

Quan a casa es cobraven les primeres mandarines, ma mare em portava a Castelló en el cotxe de línia a comprar-me sandàlies a la sabateria de Benazet, al carrer del Mig [...] L'oncle Benjamín es feia una jaqueta i uns pantalons en el sastre Forcada; a Rosita li compraven a Casa Nicolau, de la Porta del Sol, el vestit que estrenaria el dia de la Puríssima; el meu germà José María volia tornar al camp del Sequiol, on havia viest jugar l'Atlètic d'Aviació una vesprada de diumenge en què el va dur al futbol l'oncle Cándido en premi per haver-se après tot el catecisme de memòria quan en el Club Deportivo Castellón era famós el davanter centre Basilio; ma mare i la tia Pura recorrien les tendes del carrer de Colom: la merceria d'Elietes, botons, vetes i sedalines, la joieria Sanchis, la ferreteria Dolz, la farmàcia Calduch i al final de la batuda amb els peus inflats tots acabàvem a la xocolateria de la placeta del Mercat, un menut establiment amb vetladors de marbre, obert al carrer darrere d'unes cortines de cadenetes on es prenia orxata i aigua de civada amb rosquilletes.[...]

En el carrer Major de Castelló aleshores encara es veien grans carabasses assecant-se en els balcons i quan l'autobús de línia al matí arribava a la ciutat en els ravals s'encreuava amb carros de llaurança que eixien al camp i les cavalleries soltaven fumejants bonyigues sobre l'empedrat de la carretera reial, que prop ja de la capital estava ombrejada de pins, flanquejada de torretes, masets, alqueries amb les reixes cobertes de mare-selves i plumbagines i aquestes vil·les tenien escrit un nom de dona amb taulellets a la façana o en un dels pilars del cancell. Era una xicoteta capital hortolana Castelló, plena de sons menestrals, i jo veia que a les tendes l'amo i alguns dependents saludaven ma mare i la tia Pura amb gran amabilitat fregant-se les mans i es dirigien a ells pel seu nom, i el meu oncle Benjamín sempre anava a un rellotger del carrer del Mig perquè li apanyara el seu rellotge Longines, que se li havia parat, i després visitava una mare de llet que tenia per allí, entrava en els bars i donava propines que deixaven astorats els cambrers perquè era molt esplèndid i ells el rebien amb veus d'entusiasme i al final del recorregut la ciutat m'havia ofert la profunda olor de les draperies, la dolçor podrida d'alguns albellons, el perfum d'aire tancat de les botigues, la ferida que les sabates m'havien format ja en el taló al voltant del migdia.

Josep Pasqual Tirado, *La meua garbera*

"-¿A cómo las ranas?

- Las granotas, dise, pues mire a cuatro perras la dosena -contesta la Panera riallera i fent-se la fina sense caure que en aquell moment s'està passant l'inrevés de la mà per les finestres del nas.

- Son muy caras y...

- ¡Cares! ¡La sinyoreta dels cordons! ¡Xa, puix no diu que són cares! Havia de llavar ella lo que lo meu embrute, ¡la tia de cordons! [...] Li paresen caras las granotas a la sinyoreta de miel...¡Beata falsa!...¡La pelà de cordons! [...]

- ¡Jesús qué mujer! Estoy asombrada. ¡Qué gente, Jesús!

- Sinyorita no padisca que ahora mesmo passará la muquer de Micalo, que és más curiosa i más desiente ¿sabe? -li diu per a consolar-la un carboner, per vore si li compra una sària de carbó de carrasca."

4. Plaça Hort dels corders

5. Carrer Cavallers

Salvador Guinot, text de les Normes de Castelló, 1932

Partim de la unitat de la llengua *catalanesca*, no destruïda pels dialectes del Principat de Catalunya, del reialme de València, de les illes Balears, d'Alguer i del Rosselló (com els dialectes àtic, eòlic i jònic no foren obstacle a la unitat de la llengua grega), tenim vera i enlairada satisfacció *que* la nostra modalitat valenciana no *perda* les seues ingènites característiques fonètiques i morfològiques, ben ufans *que* poguérem arribar en l'esdevenidor a aquelles perfeccions que feren dels escriptors valencians els autors clàssics del *pus bell catalanesc*, com digué Ramón Muntaner; i trobant-nos modernament, per minva d'estudis, en una varietat anàrquica de grafies en València, mentrestant els nostres germans de Catalunya han arribat a una gran unitat ortogràfica gràcies a les "Normes" de l'Institut d'Estudis Catalans, creiem que res més pràctic i beneficiós pot ésser que acceptar les "Normes" de l'*Institut*, procurant que eixa benemèrita institució òbriga més la mà, adopte un criteri *manco* estret, més ample i comprensiu i més atent a la llengua viva de la pagesia i a les normes *en què* coincidiren la major i millor part dels nostres clàssics.

